

1. DRAB (138) sb m

a pochylone (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg N dráb (34). ◇ G drába (1). ◇ D dráb(o)wi (2). ◇ A drába (7). ◇ I dráb(e)m (1). ◇ V drábi(e) (3). ◇ pl N drábi (32). ◇ G drábów (28); -ów (8), -(o)w (20). ◇ D dráb(o)m (6). ◇ A dráby (10). ◇ I dráby (11). ◇ L drábi(e)ch (2). ◇ V drábi a. dráby (1) *RejKup Cv*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Żołnierz najemny (najczęściej formacji pieszej); strażnik, pacholek, sługa, członek straży przybocznej; *satelles Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz; stipator BartBydg; doryphorus, lancearias, librator, phalangarius, praetorianus, spiculator Mącz; veles Calep; miles Vulg (115)*: Pułtelnik sie z drabem potkał/ A kákwie go námawiał: Iuż przeftán fynu żołdowác *BierEz P, P; OpecŻyw 142; Murm 175; Mymer¹ 11v; BartBydg 137, 150b; BielŻyw 13, 160, 164; MiechGlab 10, 55; KłosAlg F2v [2 r.], H3 [2 r.]*; y dla wielkiego zimná vmárło drabow pięć fet/ ktore Alexander przykázał w grobiech pochowác *HistAl [I3]v*; Poimał theż y wrzędniká iednego z miáltá/ kthory był przełożonym nád dráby [*bellatores viros*] *Leop 4.Reg 25/19, 1.Mach 11/3; RejZwierz 13, 27, 38v*; oney nocy spał Piotr miedzy dwiema draby [*milites*] *BibRadz Act 12/6, 12/4, 18; OrzRozm N3v; BielKron 406v; Satelles, Drábánt, drab/ páchołek/ służebnik. Mącz 369b, 32b, [95]a, 183c, 192c, 408b (9); Prot Bv; GórnDworz R4v; BielSat N, Nv; RejZwierz 27 [5 r.], 27v [6 r.]*; RZemieśnicy y Drabi ku fprawie woienney ktorzy fą potrzebni *BielSpr 2v; BudBib 2.Mach 14/39; BudNT Luc 3/13, Act 12/6, 27/31, 32; ModrzBaz 107v; StryjKron 642*; Veles, Miles levis armaturae, et expeditior ad cursum, propterea quod gravibus armis non uteretur – Haiduk, drało [!], lanczknecht. *Calep 1106a; OrzJan 44*; Nátrząfáli fię też z niego [*Chrystusa*] y drabi [*milites Vulg Luc 23/37; żołnierze WujNT*]/ przyftępując/ y ocet mu podáiąc *LatHar 725, 735 [3 r.], 736; WujNT 445*.

Przysłowie: [Ave rabi/ zá murem drabi. ŁaskiSprRyc C.]

Zwrot: »osadzić [co] draby« = postawić straż, załogę (2): záś sie wrocił/ ofádziwfly draby [praesidio] iedno miefce bárzo mocne. Leop 2.Mach 12/18; Praesidium collocare in urbe Ofádzić miálto draby. Mącz 196d.

Wyrażenie: »prosty drab« (1): Lepfzy chłopek y profty Drab niż Woiewodá. StryjKron 220 marg.

Szeregi: »drabi, (i) straż« (4): Ludzie ty służebne prosimy, aby JKM raczył opatrzeć działy, prochy, draby, strażą i innymi potrzebami z łaski swej. Diar 81; A Czáfu woyny będziemy potrzeby wfzyftkie kofztem fwym odpráwowác/ iáko działa/ prochy/ pułzkarze/ draby/ y ftraż wfzeláką. SarnStat 125 [idem] 132 [2 r.].

»wojsko ani drabi« (1): Iuż nie trzebá woýfká áni drabow nábywác/ záwždy woýfko gotowe gdy będzie z miłości á nie s przymufzenia tego potrzebá. RejZwierz 46.

»drab i żołnierz« (1): Dwie fcie Złotychn ná kożdego Drabá y Żołnierzá [z butynku przyszło]. StryjKron 637 marg.

W przen (5) : RejKup Cv; RejZwierz 262v [2 r.]; dwa łańcuchy/ boiázni y miłości świeckey/ [...] pokrużywłzy/ á fzeftnáście tegoż tyránná drabow/ to ieft/ moc wielką pokus/ od ciebie oddaliwłzy *LatHar 675*.

Szereg: »drabi i kozacy« (1): toćby byli drabi y kozacy/ żeby lie ich więcej ząwždy nieprzyiaciel [złe moce] lękać muiał niżli onych wśzytkich wfow y onych frodze dział trzálkáiących przeciwko łobie. *RejZwierc* 262v.

a. *Żołnierz pieszy, piechur; pedes Mącz, Calag* (34) : Kto też piefzo hárcuie/ witay pánie drabie. *RejWiz* 139; *Leop 2.Mach* 12/33; *RejZwierc* 102v, 103 [2 r.], aa2; *BielKron* 421v; *Pugnare contra pedites quingentos*, Potikác lie s pięcią łet Drabów. *Mącz* 330a, 463d, 498a; *BielSat* N; Nie zażrzy iezdny kiedy mija drabá *RejZwierc* 224, 65v, 262v; *BielSpr* 66v, 69v; Owym też piefzym żołnierzom/ ktore draby [drabones] zowiemy/ niema być táka łwawola dawána *ModrzBaz* 37; *Calag* 213a; *StryjKron* 517, 642; *KmitaSpit* C4v.

Wyrażenie: »pieszy drab« [szyk 3 : 3] (6): panowie naschi mayą teras przy sobye livdv [...] łbroynego dwadziefczia tíłfyącz a dwa tisyacza drabow pyeschich *LibLeg* 11/85; Duo millia peditum, Dwa tyłiące piefzych drabów. *Mącz* 221c, 252b, 294a, 296d; *VotSzl* E4.

Szeregi: »jezdny i (lub) drab« [szyk 2 : 1] (3): A pothym by kthorzy snych zafyą v wáfł [...] zandaly łvb yefzdnych łvb drabow za ych pyenyandze [...] abyłczye yem zadney rzeczy nyedaly *LibLeg* 7/41v; á drabi też y yezni przełozonych łwych nyefłucháyąc/ wedle łwey woley łye łprawowáli *KromRozm III* F8v; *BibRadz Act* 23/23.

»kiryśnicy i drabi i strzelcy« (1): tákże y o kiryśnikoch y o drabiech [et peditum] y o łtrzelcoch [...] piłác [...] nie iefł moiá rzecż. *ModrzBaz* 113.

»knechci albo drabi« (1): Phalangite, Rotá knechtów álbo Drabów łzefnáście tyłięci piefzich w łobie olięgáyąca. *Mącz* 296d.

»drabi i kozacy« (1): W lud lie dobrze opatrzyć/ ćwiczyć y łiodłaki/ Łácno s tákich počzynić draby y kozáki. *BielSat* G3.

»drab albo pieszy« (1): cum parvulam manum peditum haberet inermium, Aczkołwiek bárzo máły hufiec drabów álbo piefzich miał. *Mącz* 282b.

»strzelcy albo drabi« (1): Scutarii, rzeczeni od łzczytow/ y wiele inych ktorzy tylko iednym łłowem v nas lie miánowác mogą: Strzelcy álbo Drabi/ gdyż tákich broni ninieyłszego czáfu nie wzywaią *BielSpr* 11.

2. *Łotr, opryszek, złodziej, oszust; hultaj, nicpoń, łobuz* (8) : MNich łzedł s łuknem do miáłtá/ [...] Potkał drabá ná drodze/ czyłtą łzubienicę. Y vrznął mu [mnichowi] poł łukná *RejFig* Dd3, Cc6, Dd3; Podobne themu łotrołtwo wyrządził drab ieden/ dohremu náłzemu pánu Iákubowi Borowłkiemu dworzáninowi/ gdi mu przedał korzeń grzybieniony/ miáłto Pokrzyku. *GórnDworz* T7; *BielSat* C2 [idem] *BielRozm* 18.

W przen (2) : A bárzo to ná dułżę obádwa źli drabi [łwiat i ciało]. *RejWiz* 190; *KochFr* 17.

3. *Nędznik, biedak, chudopacholek, człowiek niepoważny, niestateczny* (3) :

Wyrażenie: »chudy drab« (3): (*marg*) Swiat chytry chłop. (–) Náłtáwiał nam krzewiny z roznemi przyłmáki/ Do ktorych dziwno łudzi nędzne nieboraki. Wifzą wieńce z wiechámi/ w okniech łtoią wabi/ Do ktorych ze wśząd lecą náłzy chudzi drabi. *RejWiz* 103v, 28; *RejAp* 199 [zawsze w rymie do „wabi”].

4. *Figura szachowa: pionek, pieszek (9)* : Vyrzał drab czarny/ y nátárł ná obu *KochSz* B2v; Krol biały pátrzał ná íwego lámpierzá Przez draba *KochSz* Cv; W tym drab przyškoczy *KochSz* C3v, A3v, Bv, B3 [2 r.], B3v, B4v.

5. *n-pers (2)* : Woyciech Zopathowa rzeczoni drab zeznal yfch pffenyca zwozow wiffipowal lyathofz *LibMal* 1544/77v, 1544/77v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1)* : Koch. D iedno/ iako drAb/ dąb. *JanNKarKoch* E2v.

Synonimy: 1. hajduk, halabartnik, lancknecht, pacholek, podkonnik, służebnik, żołnierz; a. knecht, pieszy; 2. łotr, smard, szubienica; 4. pieszek.

Cf **DRABANT**

KN